

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ศึกษากรณีเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

สัณห์รัฐ จักรภัทรวงศ์^{1*} กิรติวรรณ กัลยาณมิตร² สิริมาส หมื่นสาย³ สุปรีชา หิรัญบุรณะ⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้เป็นใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม ซึ่งเป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก และใช้การวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กันไป ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ข้าราชการ ผู้นำชุมชน และกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนในเขตสัมพันธวงศ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ นำเสนอด้วยความเรียงโดยการพรรณนาความผลการวิจัยพบว่า

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนพบว่า ประชาชนในชุมชนให้ความสนใจในการตัดสินใจในการเสนอปัญหา ร่วมวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของประชาชนในชุมชนร่วมกัน ด้านการดำเนินโครงการ เห็นได้ว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการและเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์หลักในด้านเศรษฐกิจที่มาจากนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้จ่ายใช้สอย และการเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนด้านการประเมินผลโครงการ การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับน้อย

ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่า ในกระบวนการตัดสินใจนั้นไม่ได้เกิดจากข้อเสนอที่เกิดขึ้นจากชุมชนเอง แต่เกิดจากการขึ้นข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐ ขาดการนำเสนอมุมมองจากภาคชุมชน ปัญหาการดำเนินโครงการคือ การจัดสรรงบประมาณ ขาดการประชาสัมพันธ์ และความต่อเนื่องของการดำเนินโครงการ ปัญหาการรับผลประโยชน์ คือ ขาดการรวมกลุ่มเป็นสมาชิก หรือจัดตั้งชมรมที่แน่ชัด ปัญหาการประเมินผลโครงการที่พบคือ ชุมชนยังไม่เข้าใจขั้นตอนการติดตามและประเมินผลที่แท้จริง จึงทำให้ชุมชนไม่สนใจเข้าร่วมการประเมินผลกิจกรรมที่จัดขึ้น

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, การอนุรักษ์วัฒนธรรม, การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

² อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

⁴ นักวิชาการอิสระ

* ผู้นิพนธ์หลัก e-mail : pornchai0625@gmail.com

THE PARTICIPATION OF THE COMMUNITY IN CULTURAL AND ENVIRONMENTAL CONSERVATION FOR SUSTAINABLE TOURISM. CASE STUDY IN SAMPHANTHAWONG DISTRICT BANGKOK

Sunhanat Jakkapattarawong^{1*} Keratiwan Kalayanamitra² Sirimas Muensai³
Supreecha Hiranbirana⁴

Abstract

This research aims to know. 1) To study The Participation of the community in cultural and environmental conservation for sustainable tourism. 2) To study problems and obstacles of the Participation of the community in cultural and environmental conservation for sustainable tourism. This research is a mixed method research to a combination of qualitative research was mainly and quantitative research was concurrently. The Informants included officials, community leaders, and samples from the public in Samphanthawong District Bangkok. The instruments used in research, questionnaires and interviews, presented by descriptive.

Participation in the conservation of culture and environment of the community for sustainable tourism revealed that the decision-making process: People in the community are more interested in making decisions. Analyze the problems and needs of people in the community. Project Implementation: See that people participate in the project. And participate in community activities related to the conservation of culture and the environment of the community. The Benefit: People in the community are the main beneficiaries in the economy, from tourists to shopping and visiting the community. Project Evaluation: People's participation is low.

The problems and obstacles of participation in the conservation of culture and environment of the community for sustainable tourism are problematic in the decision process. The decision-making process is not based on the proposals made by the community itself. But the information from the government. Lack of presentation of views from the community sector. The problem of project implementation is budget allocation. Lack of publicity and continuity of project implementation. The problem is the lack of membership. Or establish a definite club. The project evaluation problem was The community does not fully understand the process of tracking and evaluating. Therefore, the community is not interested in participating in the evaluation of the activities held.

Keywords : Participation of the community, environmental, cultural conservation, sustainable tourism

¹ Doctor of Education Program in Educational Administration, Valaya Alongkorn Rajabhat University Under The Royal Patronage, e-mail: rdi_published@vru.ac.th

² Lecturer in Bachelor of Political Science Program College of Innovation and management Suan Sunandha Rajabhat University

³ Lecturer in Master of Public Science Program Faculty of Humanities and Social Sciences Surat Thani Rajabhat University

⁴ Independent Academician

* Corresponding author, e-mail : pomchai0625@gmail.com

บทนำ

ประเทศไทยมีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ที่สร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นจำนวนมูลค่ามหาศาล สร้างสรรค์อาชีพที่หลากหลายให้กับคนไทย และก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการพัฒนาประเทศ สร้างความเจริญก้าวหน้ารุ่งเรืองในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงในประเทศ ในท่ามกลางสถานการณ์การท่องเที่ยวของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในสังคมโลกปัจจุบัน ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีการแข่งขันกัน ในระดับสูงทั้งด้านการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ การตลาดทั้งในและต่างประเทศ การพัฒนาการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาเทคโนโลยีด้านการท่องเที่ยว การกำหนดมาตรการรักษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการให้บริการที่เป็นเลิศ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554, หน้า 6)

การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวย่อมส่งผลให้เกิดความจำเป็นในการใช้ทรัพยากรมาพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อก่อให้เกิดผลลัพธ์ต่อการท่องเที่ยวสูงสุด และเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวปีละมากๆ ทำให้สามารถสนองต่ออัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจตามแนวคิดแบบเสรีนิยม ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่ใช้เป็นทรัพยากรหลักสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนั้น ก็ย่อมต้องมีการเสื่อมโทรมลงไป ไม่ว่าจะเป็นด้านสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปย่อมหลีกเลี่ยงผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงระดับมหานคร ที่มีความเป็นมา และพัฒนาการทางประวัติศาสตร์อยู่คู่กับประเทศไทยมาอย่างยาวนานมากกว่า 200 ปี ส่งผลให้เกิดอาคารสถานที่ และวัฒนธรรมที่มีความสำคัญและน่าสนใจอยู่เป็นจำนวนมาก จึงเป็นสิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวจำนวนมากจากทั่วโลกต้องการเข้ามาท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานครแห่งนี้ จึงทำให้กรุงเทพมหานครถูกจัดอันดับเมืองที่น่าท่องเที่ยวมากที่สุดในโลก โดยจากผลสำรวจจาก MasterCard Global Destinations Cities Index ระบุว่า กรุงเทพมหานคร คว้าแชมป์อันดับหนึ่งเมืองที่มีผู้เดินทางมาเยือนมากที่สุดในโลก (ไทยรัฐออนไลน์, 25 ก.ย. 2559) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวในเขตกรุงเทพมหานครชั้นใน อย่างเช่นพื้นที่ชุมชนในเขตสัมพันธวงศ์ มีการสถานที่ท่องเที่ยวในลักษณะเชิงวัฒนธรรม ที่มีลักษณะโดดเด่นของชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลและลูกหลานที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนอาศัยและทำมาหากินในย่านสำเพ็งและเยาวราช จนทำให้ย่านดังกล่าวมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักไปทั่วโลกในนามของ “ไชน่าทาวน์” ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย (China town) เป็นศูนย์รวมของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของชุมชนชาวจีนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ โดดเด่น สืบทอดกันมาจากอดีตควบคู่กับกรุงเทพมหานครเมืองหลวงแห่งนี้อยู่เสมอมา

ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามแนวคิดกระบวนการพัฒนาประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยในด้านต่างๆ การมีส่วนร่วมของของคนในชุมชน ถือว่ามีส่วนสำคัญต่อกิจกรรมต่างๆ ที่พัฒนาประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรือง และเป็นการบ่งชี้ถึงการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน การอนุรักษ์วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน จะขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนมิได้ เนื่องจาก วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ก่อให้เกิดวัฒนธรรมชุมชน ที่น่าค้นหา อย่างเช่น ชุมชนชาวจีนในย่านไชน่าทาวน์ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวเป็นที่น่าสนใจต่อนักท่องเที่ยว อีกทั้งสิ่งแวดล้อมในชุมชนก็มีส่วนสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ ต่อนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมเยือน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจึงเป็นเสมือนหัวใจของการดูแลอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ เพื่อความยั่งยืนของชุมชน ก่อให้เกิดความมั่นคงต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวในชุมชนพื้นที่ สู่แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้

การส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานครนั้น ได้รับผลกระทบจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวในเขตสัมพันธวงศ์ ซึ่งได้แก่สิ่งแวดล้อมในสถานที่ท่องเที่ยวเสียหาย เช่น ขยะมูล

ฝอยที่เกิดจากนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน มลภาวะทางอากาศที่เกิดจากการจราจรที่แออัด เป็นต้น รวมถึงวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป อาจทำให้ความนิยมของนักท่องเที่ยวต่องานชุมชนชาวจีนแห่งนี้สูญหายไป ดังนั้น เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศ โดยเฉพาะการอนุรักษ์วัฒนธรรม วิถีชุมชนและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ให้ความสำคัญอยู่กับชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวในเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

เมื่อเป็นเช่นนั้นคณะผู้ศึกษาวิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ศึกษากรณีเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร รวมถึงปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในชุมชน ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร และมีแนวทางในการแก้ไขอย่างไร เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษากำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชนนี้และพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ศึกษากรณีเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษางานวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม ซึ่งเป็นการผสมผสานวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ด้วยการใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก และใช้การวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กันไป ได้แก่ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ข้าราชการ ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่ประกอบด้วยคำถามปลายเปิด อุปกรณ์บันทึกเสียง และภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกตัวแทนแบบเจาะจงโดยแยกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ข้าราชการ และผู้นำชุมชน และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) แบบเก็บข้อมูลเพียงครั้งเดียว (Cross-sectional study) โดยใช้การสำรวจด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวนของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 100 คนจากการเก็บข้อมูลใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ โดยมีผู้ให้ข้อมูลจากประชาชนในเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เป็นแบบสอบถาม โดยหาค่าสถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ศึกษากรณีเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาจำแนกตามประเด็นสำคัญต่างๆ ดังนี้

1. ด้านกระบวนการการตัดสินใจพบว่าประชาชนในชุมชนให้ความสนใจพอสมควรในการตัดสินใจ อาจเป็นเพราะประชาชนในชุมชนเข้าร่วมประชุม ในเสนอปัญหาในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนร่วมกับกันร่วมวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ ของประชาชนในชุมชนเพื่อจัดทำโครงการ/กิจกรรมการ

อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนและให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนของตนเองแก่เจ้าหน้าที่ เพื่อประโยชน์ในการบริหารการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมร่วมกับภาครัฐและชุมชน ร่วมในการวางแผนงาน/โครงการเพื่อจัดกิจกรรมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น กิจกรรมช่วงเทศกาลต่างๆ เช่น เทศกาลตรุษจีน เทศกาลไหว้พระจันทร์ เทศกาลกินเจ เป็นต้น โดยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนงานจัดงานวางแผนกับหน่วยงานของเขตสัมพันธวงศ์ และสภาวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานครในการจัดงานในแต่ละครั้ง แต่การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการผลักดันในการจัดทำหรือแก้ไขบัญญัติเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้นยังมีน้อยเนื่องจากประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารการประชาสัมพันธ์น้อย จึงทำให้การผลักดันในการจัดทำหรือแก้ไขทำร่างข้อบัญญัติเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนในชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การดำเนินงานน้อยตามไปด้วย เช่น การปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติอาคารสถานที่ รวมถึงป้ายร้านค้าอันเป็นสัญลักษณ์ของเยาวราช พระราชบัญญัติจราจรในการจัดวางร้านค้าของร้านสตรีฟู้ด

2.ด้านการดำเนินโครงการ พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ และเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนในชุมชน และหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนงบประมาณแก่ชุมชนในการจัดกิจกรรมในพื้นที่เขตสัมพันธวงศ์เป็นประจำทุกปี และขอความร่วมมือให้ประชาชนในชุมชนในการร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น การดูแลความสะอาดในพื้นที่ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความสะอาดของร้านค้า ร้านอาหาร ริมหาด ที่พักอาศัย ความสะอาดหน้าบ้านของประชาชน การรักษาสภาพแวดล้อมให้เหมาะกับการท่องเที่ยว รวมไปถึงการอนุรักษ์อาคารสถานที่ท่องเที่ยว เช่น ที่พักอาศัยแบบโบราณ ตึกสมัยเก่าที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน วัดวาอาราม สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ การจัดงานกิจกรรมในเทศกาลต่างๆ เพื่อร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนไว้ และการฟื้นฟูวัฒนธรรมในชุมชนที่กำลังจะหายไป จากวิถีของชุมชน

3.ด้านการรับผลประโยชน์ พบว่าในบริเวณพื้นที่เขตสัมพันธวงศ์มีพื้นที่ประกอบไปด้วยสถานที่ท่องเที่ยวที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาเชื่อมโยงกับประเทศไทยมาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งย่านไชน่าทาวน์เป็นชุมชนที่มีความน่าสนใจ ทั้งจาก วัฒนธรรม วิถีชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว อันมาจากการถ่ายทอดความคิดความเชื่อที่รักษาไว้จากรุ่นสู่รุ่น ที่มาจากชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลที่ย้ายถิ่นฐานมาจากแผ่นดินใหญ่ เข้ามาก่อร่างสร้างตัวกันเป็นจำนวนมาก กลายเป็นชุมชนชาวจีนที่ใหญ่ที่สุดในกรุงเทพฯ เป็นย่านทำเลธุรกิจการค้า ธนาคาร ร้านค้าทอง ร้านอาหาร และร้านอาหารริมทาง (street foods) ซึ่งย่านไชน่าทาวน์เยาวราชเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความนิยมเป็นอย่างมากทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในปัจจุบัน โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลเฉลิมฉลองตรุษจีน จะมีความยิ่งใหญ่สมกับการที่เป็นย่านชุมชนชาวจีนที่เก่าแก่ จะมีการจัดงานฉลองขึ้นปีใหม่ของชาวจีนในเทศกาลตรุษจีนของทุกๆ ปี คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์หลักในด้านเศรษฐกิจที่มาจากนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้จ่ายใช้สอย และการเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน เกิดกระจายรายได้สู่ครัวเรือน และเพิ่มรายได้สู่ประเทศ อีกทั้ง ในการมีส่วนร่วมในการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมยังส่งผลให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาด ทำให้คนในชุมชนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง และยังเป็นการส่งเสริมความรู้ให้กับคนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

4.ด้านการประเมินผลโครงการพบว่าในภาพรวมการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับน้อย อาจเป็นเพราะประชาชนมีความคิดว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เป็นภารกิจงานประจำของหน่วยราชการที่จะต้องดำเนินการให้บริเวณชุมชนมีความสะอาด และการรักษาวัฒนธรรมของชุมชน ประชาชนจึงไม่ได้ให้ความสนใจในการประเมินผลในผลงานของหน่วยราชการสำนักงานเขตในพื้นที่ เช่น การจัดเก็บและ

การกำจัดขยะมูลฝอยของรถเก็บขยะ การจัดระเบียบอาคารตึก และแผนการค่าธรรมเนียม รวมถึงประชาชนไม่เห็นความสำคัญของการติดตามและประเมินผลการตรวจสอบรายได้จากการจัดเก็บค่าธรรมเนียม การจัดกิจกรรมในการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น งานตรุษจีน งานเทศกาลไหว้พระจันทร์ กิจกรรมปั่นจักรยานท่องเที่ยวในกรุงเทพฯ เป็นต้น การมีส่วนร่วมในการประเมินผลควรสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะมูลฝอยได้แก่การมีส่วนร่วมตรวจสอบรายได้จากการจัดเก็บค่าธรรมเนียมขยะมูลฝอย และการมีส่วนร่วมจัดทำร่างข้อบัญญัติเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดในชุมชนอีกด้วย

สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมนั้น ไม่ว่าการท่องเที่ยวจะมีขนาดการท่องเที่ยวขนาดเล็กหรือการตลาดเฉพาะกลุ่ม หรือการท่องเที่ยวขนาดใหญ่ หากแต่เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะต้องครอบคลุมถึงการตลาดโดยรวมหรือที่เรารู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวแบบมวลชน” (Mass tourism) ที่ให้ความสำคัญต่อความเสมอภาคระหว่างเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมของคนทั้งในรุ่นปัจจุบันจนถึงคนในอนาคต ซึ่งประกอบด้วยแนวทางในการท่องเที่ยวได้แก่ 1). นักท่องเที่ยว คนในชุมชน ต้องตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยว และการดูแลสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด 2). การเคารพในสังคม วัฒนธรรม และประเพณีของประชาชนในชุมชน รวมไปถึงการรู้จักปรับตัวและเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละชุมชน และ 3). การสร้างความเจริญมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ควรก่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและทั่วถึงแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว (tourism stakeholder) และยังก่อให้เกิดการจ้างงาน การสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น รวมไปถึงการมีส่วนร่วมสำคัญในการช่วยลดความยากจนในท้องถิ่นอีกด้วย

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่า ชุมชนมีปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในการคิดวิธีกำจัดขยะในชุมชนของตนเอง ซึ่งชุมชนยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้น จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ประเด็นนั้นพบว่ามีปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านกระบวนการการตัดสินใจ ปัญหาที่พบคือในกระบวนการตัดสินใจนั้นไม่ได้เกิดจากข้อเสนอที่เกิดขึ้นจากชุมชนเอง แต่เกิดจากการขึ้นนำข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐ ขาดการนำเสนอมุมมองจากภาคชุมชน ขาดการร่วมการวินิจฉัยและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมจากชุมชนเอง

2. ด้านการดำเนินโครงการ ปัญหาที่พบคือปัญหาการจัดสรรงบประมาณในการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมที่ยังน้อยเกินไป พร้อมทั้งในการดำเนินโครงการนั้นยังขาดการประชาสัมพันธ์ และความต่อเนื่องของการดำเนินโครงการ ซึ่งทำให้ไม่สามารถเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมได้

3. ด้านการรับผลประโยชน์ ปัญหาที่พบคือยังขาดการรวมกลุ่มเป็นสมาชิก หรือจัดตั้งชมรมที่แน่ชัด ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มธนาคารขยะ กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่สิ่งที่พบคือเกิดการมีส่วนร่วมเฉพาะกิจที่เกิดจากการจัดกิจกรรมเท่านั้น โดยเป็นการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมระยะสั้นเท่านั้น

4. ด้านการประเมินผลโครงการ ปัญหาที่พบคือ ชุมชนยังไม่เข้าใจขั้นตอนการติดตามและประเมินผลที่แท้จริง จึงทำให้ชุมชนไม่สนใจเข้าร่วมการประเมินผลกิจกรรมที่จัดขึ้น เพียงแต่เข้าร่วมกิจกรรมเท่านั้น เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมหมดหน้าที่ก็พากันแยกย้ายกลับ โดยไม่ได้รับฟัง ข้อดีข้อเสีย การสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ และนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อนำไปใช้กับการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ศึกษากรณีเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ด้านกระบวนการการตัดสินใจพบว่าประชาชนในชุมชนให้ความสนใจพอสมควรในการตัดสินใจ อาจเป็นเพราะประชาชนในชุมชนเข้าร่วมประชุม ในเสนอปัญหาในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนร่วมกับกันร่วมวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ ของประชาชนในชุมชนเพื่อจัดทำโครงการ/กิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนและให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนของตนเองแก่เจ้าหน้าที่

2. ด้านการดำเนินโครงการ พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ และเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนในชุมชน และหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนงบประมาณแก่ชุมชนในการจัดกิจกรรมในพื้นที่เขตสัมพันธวงศ์เป็นประจำทุกปี และขอความร่วมมือให้ประชาชนในชุมชนในการร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

3. ด้านการรับผลประโยชน์ พบว่าไชน่าทาวน์เยาวราชเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความนิยมเป็นอย่างมากทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในปัจจุบัน โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลเฉลิมฉลองตรุษจีน จะมีความยิ่งใหญ่สมกับการที่เป็นย่านชุมชนชาวจีนที่เก่าแก่ จะมีการจัดงานฉลองขึ้นปีใหม่ของชาวจีนในเทศกาลตรุษจีนของทุกๆ ปี คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์หลักในด้านเศรษฐกิจที่มาจากนักท่องเที่ยวเข้ามาจับจ่ายใช้สอย และการเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน เกิดกระจายรายได้สู่ครัวเรือน และเพิ่มรายได้สู่ประเทศ อีกทั้ง ในการมีส่วนร่วมในการรักษาสีเขียวของชุมชน ยังส่งผลให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาด ทำให้คนในชุมชนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง และยังเป็นการส่งเสริมความรู้ให้กับคนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

4. ด้านการประเมินผลโครงการพบว่าในภาพรวมการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับน้อย อาจเป็นเพราะประชาชนมีความคิดว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เป็นภารกิจงานประจำของหน่วยราชการที่จะต้องดำเนินการให้บริเวณชุมชนมีความสะอาด และการรักษาวัฒนธรรมของชุมชน ประชาชนจึงไม่ได้ให้ความสนใจในการประเมินผลในผลงานของหน่วยราชการสำนักงานเขตในพื้นที่

สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมนั้น ไม่ว่าการท่องเที่ยวจะมีขนาดการท่องเที่ยวขนาดเล็กหรือการตลาดเฉพาะกลุ่ม หรือการท่องเที่ยวขนาดใหญ่ หากแต่เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะต้องครอบคลุมถึงการตลาดโดยรวมหรือที่เรารู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวแบบมวลชน” (Mass tourism) ที่ให้ความสำคัญต่อความเสมอภาคระหว่างเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมของคนทั้งในรุ่นปัจจุบันจนถึงคนในอนาคต

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ชุมชนมีปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในการคิดวิธีกำจัดขยะในชุมชนของตนเอง ซึ่งชุมชนยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้น จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ประเด็นนั้นพบว่ามีปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านกระบวนการการตัดสินใจ ปัญหาที่พบคือในกระบวนการตัดสินใจนั้นไม่ได้เกิดจากข้อเสนอที่เกิดขึ้นจากชุมชนเอง แต่เกิดจากการขึ้นข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐ ขาดการนำเสนอมุมมองจากภาคชุมชน ขาดการร่วมการวินิจฉัยและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมจากชุมชนเอง

2. ด้านการดำเนินโครงการ ปัญหาที่พบคือปัญหาการจัดสรรงบประมาณในการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมที่ยังน้อยเกินไป พร้อมทั้งในการดำเนินโครงการนั้นยังขาดการประชาสัมพันธ์ และความต่อเนื่องของการดำเนินโครงการ ซึ่งทำให้ไม่สามารถเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมได้

3. ด้านการรับผลประโยชน์ ปัญหาที่พบคือยังขาดการรวมกลุ่มเป็นสมาชิก หรือจัดตั้งชมรมที่แน่ชัด ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มธนาคารขยะ กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่สิ่งที่พบคือเกิดการมีส่วนร่วมเฉพาะกิจที่เกิดจากการจัดกิจกรรมเท่านั้น โดยเป็นการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมระยะสั้นเท่านั้น

4. ด้านการประเมินผลโครงการ ปัญหาที่พบคือ ชุมชนยังไม่เข้าใจขั้นตอนการติดตามและประเมินผลที่แท้จริง จึงทำให้ชุมชนไม่สนใจเข้าร่วมการประเมินผลกิจกรรมที่จัดขึ้น เพียงแต่เข้าร่วมกิจกรรมเท่านั้น เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมหมดหน้าที่ก็พากันแยกย้ายกลับ โดยไม่ได้รับฟัง ข้อดีข้อเสีย การสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ และนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อนำไปใช้กับการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาสามารถอภิปรายประเด็นในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ศึกษากรณีเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ในด้าน

1.1. ด้านกระบวนการการตัดสินใจพบว่าประชาชนในชุมชนให้ความสนใจพอสมควรในการตัดสินใจ อาจเป็นเพราะประชาชนในชุมชนเข้าร่วมประชุม ในเสนอปัญหาในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนร่วมกับกันร่วมวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ ของประชาชนในชุมชนเพื่อจัดทำโครงการ/กิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนและให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนของตนเองแก่เจ้าหน้าที่ ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นในการเข้าร่วมการตัดสินใจซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของ Chapin (1997, p. 317) ที่กล่าวไว้ว่าการตัดสินใจนั้นคือการริเริ่มในการตัดสินใจการดำเนินการ การร่วมมือ อิทธิพลในการตัดสินใจดำเนินงาน ออกเสียงคัดค้าน การปฏิบัติในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดระบบการทำงาน วิธีการทำงาน ใครเป็นผู้กระทำและทำอย่างไร

1.2. ด้านการดำเนินโครงการ พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ และเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนในชุมชน และหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนงบประมาณแก่ชุมชนในการจัดกิจกรรมในพื้นที่เขตสัมพันธวงศ์เป็นประจำทุกปี และขอความร่วมมือให้ประชาชนในชุมชนในการร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ซึ่งในการดำเนินงานดังกล่าวนี้หากเกิดจากจุดเริ่มต้นของชุมชนเองก็จะทำให้การมีส่วนร่วมในการทำงานเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Woodcock (อ้างถึงใน ปราณี งามสุด และจรัส ดวงสุวรรณ, 2545, หน้า 15) ที่กล่าวไว้ว่าการดำเนินโครงการจะต้องมีความสมดุลในบทบาท สมาชิกต้องมีความรู้ ความสามารถที่เหมาะสม มีเป้าหมายในการดำเนินโครงการที่ชัดเจน เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น พร้อมทั้งได้รับการสนับสนุนและการได้รับการไว้วางใจกันจากกลุ่มสมาชิกในชุมชนเพื่อให้เกิดการตระหนักที่จะปกป้องงานที่เกิดขึ้นในพื้นที่

1.3. ด้านการรับผลประโยชน์ พบว่าไชน่าทาวน์เยาวราชเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความนิยมเป็นอย่างมากทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในปัจจุบัน โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลเฉลิมฉลองตรุษจีน จะมีความยิ่งใหญ่สมกับการที่เป็นย่านชุมชนชาวจีนที่เก่าแก่ จะมีการจัดงานฉลองขึ้นปีใหม่ของชาวจีนในเทศกาลตรุษจีนของทุกปี คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์หลักในด้านเศรษฐกิจที่มาจากนักท่องเที่ยวเข้ามาจับจ่ายใช้สอย และการเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน เกิดกระจายรายได้สู่ครัวเรือน และเพิ่มรายได้สู่ประเทศ อีกทั้ง ในการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมยังส่งผลให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาด ทำให้คนในชุมชนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง และยังเป็นการส่งเสริมความรู้ให้กับคนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป ซึ่งมีมติของการได้รับผลประโยชน์นี้จากแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1977, pp. 7 – 26) ได้อธิบายการได้รับผลประโยชน์ว่าอาจเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคม หรือโดยส่วนตัวที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในชุมชน ซึ่งผลประโยชน์ที่ได้จากการเข้าร่วมย่อมต้องเกิดจากประโยชน์กับผู้เข้าร่วมก่อน ขยายผลสู่สังคม และขยายวงกว้างเพิ่มขึ้นๆ

1.4. ด้านการประเมินผลโครงการพบว่าในภาพรวมการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับน้อย

อาจเป็นเพราะประชาชนมีความคิดว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เป็นภารกิจงานประจำของหน่วยราชการที่จะต้องดำเนินการให้บริเวณชุมชนมีความสะอาด และการรักษาวัฒนธรรมของชุมชน ประชาชนจึงไม่ได้ให้ความสนใจในการประเมินผลในผลงานของหน่วยราชการสำนักงานเขตในพื้นที่ ในการประเมินผลนั้นต้องเกิดการติดตามอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอรัย กักพล (2546) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูล และความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่างๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่ม จนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจ, การรับรู้, การเรียนรู้, การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

สำหรับปัจจัยที่ส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้แก่ การอนุรักษ์วัฒนธรรมและใช้ทรัพยากรอย่างพอดี การลดการบริโภคที่มากเกินไป ความจำเป็น และการลดของเสีย การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม การฝึกอบรมบุคลากร การให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งพนักงานดูงานอย่างสม่ำเสมอ การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผน กลยุทธ์ การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องประสานกับพหุภาคี การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสาร ร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว ข่าวสารบริการ ให้พร้อมเพียงพอต่อการเผยแพร่ การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่น ซึ่งเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่จะต้องนำมาใช้ร่วมกับแนวคิดหรือกลยุทธ์อื่นๆ ในการสร้างตราสินค้าแหล่งท่องเที่ยว การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีความจำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มคุณค่า รวมถึงคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการเพื่อความประทับใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ได้ จากผลที่กล่าวมานั้น การมีส่วนร่วมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพชุมชนเพราะเมื่อคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมแล้วจะไม่ค่อยเกิดการต่อต้านเกี่ยวกับแนวคิดและการดำเนินงาน รวมทั้งช่วยลดความขัดแย้งและความเครียดจากการพัฒนาชุมชน ทำให้บุคคลได้ร่วมกันพิจารณาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงาน เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายและการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เกิดความมุ่งมั่นในการสร้างความสำเร็จให้กับชุมชน ซึ่งคนในชุมชนจะรู้สึกพึงพอใจในผลงานที่เกิดขึ้นและเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ความรู้สึกเป็นเจ้าของและผูกพันกับชุมชน ผลลัพธ์สุดท้ายคือ การพัฒนาชุมชนที่มีคุณภาพ นั้นเอง (ประทีป จันทรสิงห์, 2549)

2. ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่า ชุมชนมีปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในการคิดวิถีการจัดขยะในชุมชนของตนเอง ซึ่งชุมชนยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้น จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ประเด็นนั้นพบว่ามีปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้

2.1. ด้านกระบวนการการตัดสินใจ ปัญหาที่พบคือในกระบวนการตัดสินใจนั้นไม่ได้เกิดจากข้อเสนอที่เกิดขึ้นจากชุมชนเอง แต่เกิดจากการขึ้นนำข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐ ขาดการนำเสนอมุมมองจากภาคชุมชน ขาดการร่วมการวินิจฉัยและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมจากชุมชนเอง จากผลการศึกษาที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Putti J.M. (1987) ที่กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานของกิจกรรมทุกกิจกรรม กระบวนการตัดสินใจของกลุ่มจะเกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ซึ่งปัจจัยสำคัญของการมีส่วนร่วมมี 4 ประการ คือ 1) เป็นความพยายามที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและความรู้สึก 2) เป็นการกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือ 3) เป็นการให้บุคคลรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงาน และ 4) เป็นการพัฒนาการมีส่วนร่วม ซึ่งคำนึงถึงความสมดุล การมีส่วนร่วมที่แท้จริงกับการมีส่วนร่วมมากเกินไป

2.2. ด้านการดำเนินโครงการ ปัญหาที่พบคือปัญหาการจัดสรรงบประมาณในการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมที่ยั่งยืนเกินไป พร้อมทั้งในการดำเนินโครงการนั้นยังขาดการประชาสัมพันธ์และความต่อเนื่องของการดำเนินโครงการ ซึ่งทำให้ไม่สามารถเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมได้ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Davis & Newstrom (1989) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องของความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และความรู้สึกนึกคิดของแต่ละคน ที่มีต่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของกลุ่มหรือเป็นแรงกระตุ้นที่ช่วยทำให้มีความสำเร็จ ซึ่งเป็นเป้าหมายของกลุ่ม หรือเป็นความรับผิดชอบต่อกิจกรรมร่วมกันด้วยการเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement) ช่วยเหลือ (Contribution) และร่วมรับผิดชอบ (Responsibility) ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นการที่กลุ่มบุคคลมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มต้น ทั้งทางร่างกาย จิตใจและอารมณ์ ไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคน ร่วมคิด ร่วมมือ ร่วมปฏิบัติ ร่วมแรง ร่วมใจ และร่วมรับผิดชอบ เพื่อให้เกิดการดำเนินการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลง เป็นเทคนิคอย่างหนึ่ง ที่ผู้บริหารต้องการ เพราะเมื่อบุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมแล้ว จะไม่ค่อยเกิดการต่อต้าน รวมทั้งช่วยลดความขัดแย้งและความเครียดจากการทำงาน ทำให้บุคคลได้ร่วมเข้ามามีส่วนร่วมแล้วจะไม่ค่อยเกิดการต่อต้าน รวมทั้งช่วยลดความขัดแย้งและความเครียดจากการทำงาน ทำให้บุคคลได้ร่วมกันพิจารณาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงาน บุคคลจะรู้สึกพึงพอใจในผลงานที่เกิดขึ้น และเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เกิดความมุ่งมั่นในการสร้างความสำเร็จให้กับองค์กร เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและผูกพันกับองค์กร เพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์กร และสามารถบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.3. ด้านการรับผลประโยชน์ ปัญหาที่พบคือยังขาดการรวมกลุ่มเป็นสมาชิก หรือจัดตั้งชมรมที่แน่ชัด ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มธนาคารขยะ กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่สิ่งที่พบคือเกิดการมีส่วนร่วมเฉพาะกิจที่เกิดจากการจัดกิจกรรมเท่านั้น โดยเป็นการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมระยะสั้นเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากการจะเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและส่วนรวมได้รับประโยชน์นั้น ชุมชนจะต้องได้รับผลประโยชน์ภายใต้เงื่อนไขดังแนวคิดของอดิศร วงศ์คงเดช (2539) ที่กล่าวไว้ว่า ชุมชนต้องตระหนักในปัญหาของตนเอง และตระหนักที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของตนเองก่อน ชุมชนมีโอกาใช้ความสามารถของตนเองที่มีอยู่ในรูปของความคิด การตัดสินใจและการกระทำได้อย่างเต็มที่ เป็นการระดมทรัพยากรมนุษย์มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดชุมชนชุมชนจะมีความรู้สึกในความเป็นเจ้าของ ทำให้การพัฒนาที่มีความมั่นคงถาวรและประหยัด ซึ่งถือเป็น

กระบวนการพัฒนาความสามารถ และพลังชุมชนในการพึ่งตนเอง ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย ชุมชนร่วมรับผิดชอบและมีอำนาจสูงสุดในการพัฒนาชุมชนตนเองและเป็นการแสดงออกถึงความเคารพ นับถือ เชื่อใจ ไว้วางใจ รักและศรัทธาในชุมชนว่ามีความรู้ความสามารถ ซึ่งหากบริบททั้งหมดไม่เกิดขึ้นแล้วชุมชนก็ยังไม่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงนั่นเอง จำเป็นอย่างยิ่งต้องพัฒนาทุกๆ ด้านควบคู่กันไป

2.4. ด้านการประเมินผลโครงการ ปัญหาที่พบคือ ชุมชนยังไม่เข้าใจขั้นตอนการติดตามและ

ประเมินผลที่แท้จริงจึงทำให้ชุมชนไม่สนใจเข้าร่วมการประเมินผลกิจกรรมที่จัดขึ้น เพียงแต่เข้าร่วมกิจกรรมเท่านั้น เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมหมดหน้าที่ก็พากันแยกย้ายกลับ โดยไม่ได้รับฟัง ข้อดีข้อเสีย การสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ และนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อนำไปใช้กับการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป ในขั้นตอนนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen, J.M. & Uphoff, N.T. (1986) ที่กล่าวไว้ว่าเมื่อดำเนินกิจกรรม โครงการใดเกิดขึ้นในชุมชนแล้ว การมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผลโครงการ (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งที่สำคัญที่ต้องสังเกต คือ ความคิดเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้ พร้อมทั้งก่อให้เกิดการเรียนรู้ ขั้นตอน กระบวนการต่างๆ การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สามารถนำผลของการประเมินมา กำหนดทิศทางการพัฒนาการจัดโครงการในครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงานวิจัย

1. หน่วยงานภาครัฐ ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน ธุรกิจชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเน้นการสร้างตราสินค้าแหล่งท่องเที่ยว (Destination Branding) เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนอย่างยั่งยืน ได้กลายเป็นแนวคิดที่สำคัญแนวคิดหนึ่งในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พร้อม ๆ กับ การรณรงค์เพื่อป้องกันและลดการต่อต้านการเจริญเติบโต อันเนื่องมาจากการพัฒนา แต่ต้องเน้นข้อจำกัดของการเจริญเติบโต และการท่องเที่ยวต้องจัดการบริหารภายใต้ข้อจำกัดด้านทรัพยากรของชุมชน

2. ควรสนับสนุนให้ภาคประชาชนคัดเลือกตัวแทนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวกับการบริหาร จัดการ การรักษาสีงแวดล้อมและอนุรักษ์วัฒนธรรมโดยการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารราชการเพื่อ ขอความร่วมมือให้ประชาชน

3. ด้านสมาชิกของชุมชนและผู้นำชุมชนควรร่วมหารือกับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยว มุ่งนำเสนอผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นหลักและคำนึงถึงผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับงานต่าง ๆ อย่างระมัดระวัง โดยอาศัยการแสดงความคิดเห็นด้วยฉันทามติทุกขั้นตอน และเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนทุกพื้นที่ทุกจังหวัดมีจุดเด่นทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนนั้น ๆ อยู่แล้ว ควรศึกษาและทำความเข้าใจในความเป็นมาอย่างลึกซึ้งและจริงจัง เพื่อดึงออกมาเป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้มุกประเภท เช่น แหล่งท่องเที่ยวโดดเด่นเชิงวัฒนธรรม วัดและโบราณสถาน ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและจูงใจให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีเอกลักษณ์และมีความเป็นระเบียบที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

4. หลายพื้นที่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาเรื่องของการกระจายผลประโยชน์ ดังนั้นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนนั้น ได้แก่ นักท่องเที่ยว เจ้าของแหล่งท่องเที่ยว รวมไปถึง

ผู้ประกอบการทุกประเภท การเพิ่มศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับการสร้างงานสร้างรายได้ภายในชุมชน ต้องมีการวางแผนร่วมกันของทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างจริงจัง เพื่อป้องกันและลดปัญหาความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อความสามัคคีและร่วมมือร่วมใจกันทำงานเพื่อส่วนรวม และสร้างความสามารถพึ่งตนเองได้ ยังต้องการการแนะนำจากผู้นำชุมชน รวมถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควร ทำการวิจัยในประเด็นปัจจัยอื่นๆ เพิ่มเติมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น ปัจจัยด้านการบริหาร ปัจจัยด้านการจัดการ ปัจจัยด้านการตลาด เป็นต้นซึ่งจะทำให้งานวิจัยในเรื่องของการพัฒนาการท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณงบประมาณสนับสนุนการวิจัย จากวิทยาลัยนวัตกรรมการและการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา สนับสนุนงบประมาณในการลงพื้นที่จัดทำงานวิจัย พร้อมทั้งขอบคุณคณะผู้วิจัยทุกท่านที่ร่วมกันจัดทำผลงานวิจัยให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559*. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2559). *พีไทยมาแรง! เจาะชัด ทำไมกรุงเทพฯ เป็นที่ 1 ฝรั่งมาเที่ยวมากที่สุดในโลก*. ฉบับวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2559. ค้นเมื่อ 1 มิ.ย. 2560 จาก <https://www.thairath.co.th/content/731858>.
- ประทีป จันทรสิงห์. (2549). *การมีส่วนร่วมของบุคลากรเพื่อสนับสนุนการเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ*. ขอนแก่นเวชสาร, 30(3), 246-253.
- ปราณี งามสุด และจำรัส ดั่งสุวรรณ (2545). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. กรุงเทพฯ ฯ : สถาบันราชภัฏธนบุรี
- อดิสร วงศ์คงเดช. (2539). *การพัฒนาสาธารณสุขชุมชน : การมีส่วนร่วมและการเตรียมชุมชน*. ขอนแก่น : ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาการสอนสาธารณสุขมูลฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจังหวัดขอนแก่น.
- อรรถัย กักผล. (2546). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน*. กรุงเทพฯ ฯ : มูลนิธิปริญญาโทสำหรับนักบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Chapin, F.S. (1997). *Social participation and social intelligence (3rd ed)*. New York : Longman.
- Cohen, J.M. , & Uphooff, N.T. (1977). *Rural development participation : Concept and measures for project design implementation and evolution rural development committee center for international studies*. New York : Longman.

Cohen, J.M. & Uphoff, N.T. (1986). **World Deverlopment**. New York : McGaw – Hill.

David, K. and Newstrom, W. (1989). **Human Behavior At Work**. 8 th edition. New York :
Mcgraw – Hill.

Putti J.M. (1987) . **Management : A Functional Approach**. Singapore: McGaw – Hill.